

AQLI ZAIF BOLALARNING TASAVVURLARINI SHAKLLANTIRISH

Eshqulov Abduraxmon Maxmud o'g'li
Toshkent shahar Sergeli tumani 266-maktab maxsus pedagogi
+998933594321
abduraxmoneshqulov0@gmail.com

Annotatsiya

Mazkur tezisda aqli zaif bolalarda atrof-muhit haqidagi tasavvurlarni shakllantirishning nazariy va amaliy asoslari yoritilgan. Tasavvurlarni rivojlantirish jarayonida korreksion-pedagogik ishlarning o'rni, ko'rgazmalilik, didaktik o'yinlar, amaliy mashg'ulotlar hamda individual yondashuvning ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, tasavvurlarni shakllantirish orqali o'quvchilarning bilish faoliyati, nutqi, tafakkuri va ijtimoiy moslashuvini rivojlantirish masalalari yoritilgan.

Kalit so'zlar: aqli zaif bolalar, tasavvur, bilish jarayoni, maxsus pedagogika, oligofrenopedagogika, korreksion ta'lim, didaktik o'yin, ko'rgazmalilik.

Bugungi kunda Yangi O'zbekistonda maxsus va inklyuziv ta'lim tizimini takomillashtirish, alohida ta'lim ehtiyojiga ega bo'lgan bolalarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Aqli zaif bolalarni mustaqil hayotga tayyorlash, ularda zarur bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish maxsus pedagogikaning asosiy vazifalaridan sanaladi. Ushbu jarayonda atrof-muhit haqidagi tasavvurlarni rivojlantirish alohida ahamiyat kasb etadi.

Tasavvur — inson ongida ilgari idrok etilgan narsa va hodisalarning qayta tiklanishi yoki yangi obrazlar hosil bo'lish jarayonidir. L.S. Vigotskiy ta'kidlaganidek, "ta'lim rivojlanishni o'z ortidan ergashtiradi", ya'ni to'g'ri tashkil etilgan pedagogik ta'sir bolaning psixik rivojlanishini jadallashtiradi. Mazkur g'oya aqli zaif bolalarda tasavvurlarni shakllantirish jarayonida ham muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

Aqli zaif bolalarda tasavvurlar ko'pincha yuzaki, noaniq va yetarlicha umumlasmagan bo'ladi. Ular predmetlarning muhim belgilarini ajratishda, voqea-hodisalar o'rtasidagi bog'liqlikni tushunishda hamda o'z bilimlarini yangi vaziyatlarda qo'llashda qiyinchiliklarga duch keladilar. Shu sababli korreksion-pedagogik ishlar izchil, tizimli va individual yondashuv asosida tashkil etilishi zarur.

Tasavvurlarni shakllantirishning eng samarali usullaridan biri ko'rgazmalilik tamoyilidir. Tabiiy predmetlar, maketlar, rasmlar, videomateriallar va interfaol texnologiyalar yordamida olib borilgan mashg'ulotlar bolalarda predmetlarning rangi, shakli, hajmi, vazifasi va xususiyatlari haqida aniq tasavvurlar hosil qiladi. Bunday

mashg'ulotlarda bolalarning barcha analizatorlari faol ishtirok etishi bilimlarni mustahkam o'zlashtirishga yordam beradi.

Didaktik o'yinlar ham tasavvurlarni rivojlantirishning samarali vositasi hisoblanadi. Ranglarni ajratish, geometrik shakllarni farqlash, fasllarni, uy va yovvoyi hayvonlarni, meva-sabzavotlarni guruhlarga ajratishga oid mashg'ulotlar bolalarning kuzatuvchanligini, tafakkurini va nutqini rivojlantiradi. Amaliy mashg'ulotlarda konstruktorlar, mozaikalar, kartochkalar, sensor materiallar va AKT vositalaridan foydalanish ta'lim samaradorligini oshiradi.

Mashg'ulotlarni tashkil etishda individual yondashuv muhim o'rin egallaydi. Har bir bolaning psixofiziologik xususiyatlari, qiziqishlari va rivojlanish darajasi hisobga olinishi lozim. Topshiriqlar oddiydan murakkabga tamoyili asosida berilishi, o'quvchi muvaffaqiyati muntazam rag'batlantirib borilishi kerak. Bu esa bolada o'ziga ishonch hissini shakllantirib, ta'lim motivatsiyasini oshiradi.

Mashhur psixolog J. Piagening fikricha, "bola bilimni tayyor holda qabul qilmaydi, balki uni faol faoliyati davomida quradi." Mazkur ilmiy qarash maxsus ta'lim jarayonida amaliy faoliyatga asoslangan metodlarning samaradorligini tasdiqlaydi.

Ota-onalar bilan hamkorlik ham tasavvurlarni rivojlantirishda muhim omillardan biridir. Uy sharoitida buyumlarni nomlash, tabiatni kuzatish, ertak va hikoyalarni muhokama qilish, rasmlar asosida suhbatlar tashkil etish orqali bolalarda atrof-muhit haqidagi bilimlar mustahkamlanadi. Pedagog va ota-onaning hamkorligi korreksion ishlarning uzviyligini ta'minlaydi.

Xulosa. Aqli zaif bolalarda tasavvurlarni shakllantirish ularning bilish faoliyati, nutqi, tafakkuri va ijtimoiy moslashuvini rivojlantirishning muhim omilidir. Maxsus pedagog tomonidan zamonaviy pedagogik texnologiyalar, ko'rgazmali vositalar, didaktik o'yinlar va individual yondashuv asosida tashkil etilgan korreksion mashg'ulotlar bolalarning bilimlarni puxta o'zlashtirishiga hamda jamiyatga muvaffaqiyatli integratsiyalashuviga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Qodirova F.U., Po'latova D.A. Inklyuziv ta'lim: nazariya va metodika. – Toshkent: 2022.
2. Po'latova P.M. Oligofrenopedagogika. – Toshkent: "Fan", 2021.
3. Vigotskiy L.S. Pedagogik psixologiya.
4. Piaget J. The Psychology of Intelligence. London, 1950.
5. Leontev A.N. Faoliyat. Ong. Shaxs.
6. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining maxsus va inklyuziv ta'limni rivojlantirishga oid normativ-huquqiy hujjatlari.

8. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligining maxsus ta'lim bo'yicha metodik tavsiyalari.
9. Maxsus pedagogika bo'yicha o'quv-uslubiy qo'llanmalar. – Toshkent, 2023.
10. UNICEF. Inclusive Education: Technical Guidance for Education Systems.